

se redí v gozdu, ki bi nas nadlegovala, ako bi ga ne bilo. Ker pa raznovrstne divjačine gozd redí, hodijo lovci nad nje, da nam marsikak košček okusnega mesa podajo in kožo za našo zimsko obleko. Tedaj tudi zveri donašajo dovolj činžev v deželno škrinjico. — Gozd podpira tudi kupčijo. Kjer pa kupčija in poljedelstvo cvete, tam je tudi blagostanje na visoki stopinji. Vsakdanja skušnja pa nas uči, da narod, ki se blagostanja veselí, stoji tudi na visoki stopinji omike.

Iz vsega tedaj je jasno, da so gozdje naš največi zaklad bolje prihodnosti in više omike.

Pazite potem takem, dragi gospodarji, da se gozdje ne pokončavajo, marveč širijo. Vaš trud in um ne bo le Vam samim v prihodnosti koristil, temuč tudi zanamci Vaši se bodo Vas spominjali hvaležni, ko Vas bo že hladna zemlja krila.

Ne mislite pa, da te moje besede veljajo le kmetom, kar se tiče pokončevanja gozdov, — namenjene so prav tako tudi grajščakom, kateri so včasih huji mojstri v tem, kakor borni kmetič!

Sladkorna pesa na Kranjskem.

Preteklo leto sem seme več plemen sladkorne pese na vrtu tukajšnje c. kr. kmetiške družbe sejati dal in takega semena tudi na kmete za poskušnjo poslal. Gospod dr. Pohl, učenik kemije na Dunaji, je razkrojil (analiziral) nekoliko tega pridelka. Tudi jaz sem se tega dela poprijel, da bi zvedil: koliko odstotkov (procentov*) sladkorja ali cukra na Kranjskem pridelana pesa v sebi ima. Škušnja je učila, da po preiskavi dr. Pohlovi ima šlezka sladkorna pesa, ki je na nanesini (Geröllboden) tukajšnjega vrta c. kr. kmetiške družbe zrastle, 7 in $\frac{66}{100}$ odstotkov sladkorja; ogerska sladkorna pesa pa 7 in $\frac{24}{100}$. Po moji preiskavi pa ima šlezka sladkorna pesa, ki je na nanesini zrastle, 7 in $\frac{9}{10}$ odstotkov sladkorja, ogerska pa 7 in $\frac{1}{10}$ odstotkov sladkorja. Šlezka sladkorna pesa, ki je na peščenih ilovici na Dolenskem izrastla, ima 9 in $\frac{1}{10}$ odstotkov sladkorja, ogerska sladkorna pesa v isti zemlji pa 8 in $\frac{6}{10}$. Ker je lansko leto bilo vreme na Kranjskem pesi zelo neugodno, je gotovo, da bode druga leta pri boljsem vremenu sladkorna pesa na isti zemlji več sladkorja imela kakor lansko leto.

Prav bi bilo, da bi se tudi letos na več krajih na Kranjskem za poskušnjo sladkorna šlezka pesa**) sadila; posebno pa je želeti, da bi jo na Hrvaškem in v Slavoniji poskusili, ker te deželi imate veliko dobre pa malo obdelane zemlje.

Edvard Pour, tehniški kemikar.

O pre naredbi davkov.

Ker zraven družih vzrokov je tudi osnova, po kateri so se dozdaj pobirali zemljiščini, hišni in vsi drugi tako imenovani direktni ali neposredni davki, zelo napačna, ni tedaj čuda, da tožijo posamesni ljudje kakor tudi cele dežele, da so davki preveliki in da niso po pravi razmeri in pravično razdeljeni. Če tudi so si dotične uradnije sèm ter tje prizadevale, kakorkoli zljajšati to ali uno, vendar

*) Da se manj izvedeni bravci ne spodtikajo nad besedo „odstotnikov“, jim po domače povemo, da take skušnje se delajo tako, da se vzame stvarí, ktera se preiskuje, 100 delov, to je, 100 funtov, in kemikar zdaj s pomočjo svojega orodja, ki ga ima za preiskovanje, pozveda, koliko funtov je cukra, vode ali družih stvarí v 100 funtih pese; če najde, da je 5, 10 ali 20 ali kolikor koli funtov, potem pravi, da je v njih 5, 10 ali 20 odstotkov ali po latinščini procentov, ker sto se pravi po latinski centum. Pis.

**) Na vrtu kranjske kmetijske družbe bo dobil semena šlezke pese, kolikor ga bo kdo hotel, po taki ceni, ktera ni dosti viša od navadne. Vred.

ni to zdalo nič; ostala je zmiraj napačna podlaga, po kateri so se davki merili, in to je korenina vseh napák. Previdila je vlada sama to, in že več časa predarja ministerstvo denarstva, kako bi se dala namesti napačne stare podlage osnovati pravična nova. Vse davkovske zadeve je dalo po posamesnih krajih in deželah preiskavati, in ko so se zemljišča z zemljišči, kraji s kraji, dežele z deželami primerjale in se je vse v številkah izračunilo, se je čedalje bolj kazalo, da korenina, to je, podlaga je slaba, na katero je zidano davkosko poslopje. Sto let je že in skor še več, kar so osnovali to podlago, ktera nikakor ni več primerna današnjim časom. Koliko se je v zemljiščinih pridelkih različnih dežel našega cesarstva od tistih časov premenilo, — kakošnih prekucij smo doživeli v preteklih letih v obrtnijstvu in kupčijstvu, — kaj se je spremenilo v blagu, ki ga izdeluje roka ali ga izdeluje mašina! Tudi državne razmere so dobile vès drug obraz, kar je tlaka in desetina nehala, obrtnija svobodna postala, so colne meje padle med avstrijskimi deželami in je tudi prepoved preklicana, ktera je poprej branila tujemu blagu pot v cesarske dežele.

Pri vseh teh velikih in važnih premembah, ki so toliko prekucnile svet, ostale so vendar davkovske postave zmiraj po starem, in če tudi se je kaj premenilo v njih, kakor na priliko 1850. leta na Ogerskem in Erdeljskem, niso bile te začasne premembe nasledek tehtnega prevdarka, ampak sila časa in njegovih okoliščin. V poprejšnja stoletja sega tedaj naše dosednje davkovsko merilo, ki je zastarelo, da se ne vjema več s sedanjim časom in s pravico.

Iz tega se samo po sebi kaže, da je treba pre naredbe in sicer pre naredbe čez in čez, skozi in skozi. Prava in praktična pot, po kateri naj bi se davkovske postave pre naredile, da more ljudstvo zadovoljno biti, se najbolje po te poti spozná: da se na tanko preišče vzajemni upljiv, ki ga ima dosedanja davkarija na današnje kmetijstvo, obrtnijstvo in kupčijstvo v posamnih deželah in soseskah, in če potem na vse te sedanje gospodarske okoliščine položimo merilo znanstveno potrjenega davkovanja, da tako iz vsega tega potem moremo presoditi veljavo davkovskih pre naredb. Kako ministerstvo denarstva to misli doseči, bomo povedali drugi pot.

(Dalje prihodnjič.)

Jugoslavenstvo.

* *Paul Jos. Šafařík's Geschichte der südslavischen Literatur, aus dessen handschriftlichen Nachlasse herausgegeben von J. Jiriček; II., illirisches und kroatisches Schriftthum. Prag 1865.*

Kakor je Šafaříkova zgodovina slovenskega slovstva od začetka do 1830. leta razveselila nas Slovence, ravno tako dobro bode došel tudi imenovani II. del o ilirskem in hrvaškem slovstvu od začetka, to je, od 12. stoletja do 1830. leta našim bratom Jugoslovanom in vsem, ki se pečajo s slovansko literaturo. Akoravno bi bil tudi ta del, kakor izdatelj tudi sam pravi, veliko ugodnejši in bi bil marsikaj truda prihranil in delo jako zljajšal njim, ki so sledili zlasti po starjih delih jugoslovanske literature, vendar bo pa tudi v tej knjigi vsak slovstvar jugoslovanski marsiktero dobro zrno našel.

Šafařík je zgodovino jugoslovanske literature razdelil v dva dela; 1. del obdeluje ilirsko, drugi hrvaško slovstvo in ravno tako tudi pisatelje (in v vsakem delu tako obdeluje tvarino, kakor smo svojim bravcem povedali pri zgodovini slovenske literature) namreč v prvem oddelku našteva pisatelje, v drugem pa vréduje knjige v 9 oddelkov, in sicer: jezikoslovje, govorništvo

poetično in prozajično, zgodovino in zemljopisje, morskoslovje in redništvo, matematiko, natoroznanstvo in obrtništvo, zdravilstvo, pravdoznanstvo in poslednjič bogoslovje. Pisatelj nam našteva: a) iz ilirščine od 12. - 15. veka 4; iz 16. 55; iz 17. 81; iz 18. 167; iz 19. do l. 1835 pa 70; b) iz hrvaščine pa iz 16. veka 3, iz 17. 10; iz 18. 68, in iz 19. do l. 1832 45. — O vsacem pisatelju so zdaj dalje zdaj kračje črtice iz življenja dodane.

Leta 1830 je tudi res tako bilo, kakor Šafařík piše, al po imenovanem času se je ta reč vse drugače zasuknila, kakor pravi Jiriček v predgovoru. Pisatelji hrvaške kraljevine, zatajivši svoje narečje, poprijeli so se blagoglasnejšega, po Dubrovniških (Ragusaner) slavni pesnikih izobrazenega in njihovih nasledovavcev v Dalmaciji in Slavonii, kterege narečja so se, hvala prizadevanju Dositeja Obradovića in Vuk Štefanovića Karadžića, poprijeli tudi Srbi. S tem se je stalni kamen vložil enemu književnemu jeziku, ki se le v pisavi (v latinici in cirilici) loči; v knjigah pa še tudi veje različnost po vernem obsegu. In v tem jeziku so že tudi šolske knjige tiskane v Dalmaciji, na Hrvaškem, v Slavonii, v vojaški Granici, na Ogerskem in Primorskem. — Ta vzor zedinjenja jugoslavenskega slovstva je imel Šafařík pred očmi, a zdelo se mu je takrat, da je le prazna misel. In vendar se je tako kmali vresničila!

In ravno iz vresničene te ideje izhaja, da Miklošić v svoji vseslovanski slovnici nič več ne vé v ilirščini in hrvaščini, temveč pravi, da spadate ali k srbščini ali novoslovenščini.

Rabo velike hvale vredne knjige pridjana imenika pisatelj v abecednem redu jako polajšujeta. Živo jo priporočamo vsacemu, ki se peča z jugoslavensščino.

Vuk Štefanović-Karadžić!

Pismo, podpisano na Dunaji in Zagrebu od treh veljavnih mož: c. kr. dvornega svetovavca Ognjeslava Utiešenovića, prof. dr. Fr. Miklošića in dr. Jovana Subotića, prisednika sodbenega stola sedmorice, hodi sedaj po slovanskem svetu in vabi rodoljube vse, kterege koli kolena slovanskega, naj se udeležijo národne subškripcije, po kateri se imajo na svetlo dati dela preslavnega rajnega Vuka Štefanovića-Karadžića.

Slovinci! tudi na naša vrata trka ta poziv, kajti on zadeva biser jugoslavenske literature, pa tudi pomoč zapuščeni rodovini Vukovi.

Čujte, kaj govori ta poziv, ki si je na čelo zapisal prislovico:

Narod, ki ne zna ceniti svojih velikoumnih mož in del njihovih, ni vreden, da se mu rodijo — in dalje govori tako: „Zapustil nas je najzaslužnejši delavec na polji srbske literature, neumrljivi preroditelj njen, oče Vuk Štefanović Karadžić. Kaj je Vuk narodu srbskemu, kaj je vsemu južnemu in vsemu družemu slavenstvu, moremo dovoljno presoditi le tedaj, ako se obrnemo na preteklost nazaj. Srbski narod, kakor vsa druga plemena jugoslavenska, si je že v starodavnih časih osnoval temelj državnega življenja svojega in dokazal je svojo živo ljubezen do svobode in vere Jezusove v petstoletnih krvavih bojih. Braneč obe te svetinji svoji je dovršil junaška dela, vredna najslavniših narodov svetá.

Al omika njegova ni mogla na polji slovstva (literature) do naše dôbe razviti zedinjene, visocega namena vredne moči v občnem, živem, narodnem, književnem jeziku, po katerem se še le narod edini čuti in misli in dela v pravem narodnem duhu. Srbski narod, kakor ostala jugoslavenska plemena, ni do one

dôbe duševno živel! A telo, v katerem duha ni, obsojen je po narodi v razpad in pogin. Vuk je s pismom in delom pokazal še le pravo pot duševnega napredka svojemu narodu, — Vuk mu je dal pripomočke na roke, zagotoviti si svojo prihodnost, kateri več zdajo kakor ostra sabla, če bi tudi bila starokovka Kraljevića Marka. Vuk je razvil zastavo duševnega napredka in ugladil narodu svojemu pot, ki ga pelje v kolo izobraženih narodov. Kakor Mozes drugi je narodu svojemu v mrtvi puščavi nevednosti odprl bistri studenec narodnega življenja. Skozi pol stoletja je neutrudljivo žrtvoval vso svojo delavnost koristi, slavi in časti svojega naroda. Na Hrvaškem, na priliko, je mogel Gaj, še le potem, ko je Vuk delal na veseljnost, osnovati v trojedni kraljevini sedanji jezik književni. Kaj neki bi bilo s Hrvati in Srbi, ako bi jih bilo 1848. leto našlo v stari duševni nemarnosti brez vzajemnega jezika književnega?

Velikansk korak smo storili naprej na Vukovi roci. Nazaj več ne moremo sedaj. On je zasadil ponosno drevó narodne omike. Slava mu na veke!

To je Vuk Štefanović-Karadžić narodu srbskemu in hrvaškemu, to vsemu Slovanstvu.

Al, bratje, kaj smo mi storili, kaj je narod storil dobrotniku svojemu?

Za Vuka, dokler je živel, nismo storili ničesa. Svoje žive dni je daleč od domovine svoje bival in zdaj počivajo kosti njegove v ptuji zemlji. Prišel je čas, da povrnemo, kar smo zamudili! Sedaj, bratje, delajmo, da pridejo na svetlo tudi tista njegova dela, ktera niso še natisnjena, pa sčasoma tudi tista, ki so bila že natisnjena, pa so pošla, da narodu taka korist doide iz truda velikega njegovega pisatelja. Pa spominjati se moramo tudi žalostnega stanja vdove Vukove, 67 let stare, njegove vdove hčere in nejakoga unučica njegovega, kajti Vuk je živel in umrl v zeló revnem stanu. Mnogi so mislili, da skromni Vuk je premožen, ker ni nikogar nadleževal, da bi mu bil odprl blagodarno roko. Al ni bilo tako. Zmerno podporo, ki jo je dobival iz Srbije in Rusije, potrosil je lahko za živež svoje nekdanj obilne rodovine in mnoga potovanja znanstvena in izdavanja svojih knjig; prišel je naposled v tako zadrego, da je moral prodati dragocen prstan, častni dar cesarja Ferdinanda, da je poplačal tiskarnino. 77letnega starčeka je vse tako potrló, da zbolí in se vleže na smrtno posteljo. Duhá mu ni omamila bolezen, al teló je onemoglo. Zapustil je dolgov, ktere je rodovina le poplačati môgla po veledušni podpori Njih Veličanstva, ki je 1000 gold. poklonilo vdovi.

Da se dvojni blagi namen doseže: izdaja namreč Vukovih del in podpora nakloni rodovini, ni druge poti kakor ta, da se stroški za tisk vseh Vukovih del poplačajo po narodni subškripcii in tiskana dela izročijo vdovi njegovi, da jih prodaja sebi na dobiček. Stroški so prevdarjeni na 15.000 gold.

V ta cilj in konec se odprè s tem pozivom národna subškripcija, in prosijo se vsi rodoljubi in prijatli pravega narodnega slovstva, da, kolikor morejo, darujejo v rodoljubni namen, in to dajo na enkrat ali v četernih enacih obrokih (brištih) od leta 1865 do 1868. Imena podpornikov se bojo natisnila v kateri Vukovi knjigi.

Zagotovila darov ali vsaka druga pisma naj se pošiljajo na „odbor za izdavanje Vukovih del“ v roke c. kr. dvornega svetovavca Utiešenovića-a na Dunaj, hoher Markt Nr. 5, gotovi denarji pa na „bankiersko hišo“ (Banquerhaus) Simon G. Sina na Dunaj.“ Vsak naj natanko zapiše svoje ime, kaj